

Pregledni rad

UDK 657:316.42

DOI 10.7251/BLCZB0219231S

COBISS.RS-ID 7634200

ZNAČAJ OBJEKTIVNOG FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA U USLOVIMA GLOBALIZACIJE

Ljubiša Ševkušić¹

SAŽETAK

Savremeni način poslovanja od privrednih subjekata zahtijeva veliku fleksibilnost, brzinu djelovanja kao i kontinuirano praćenje zahtjeva tržišta. Sve to rezultat je globalizacije kao procesa koji povećava stepen konkurencije, ali i međuzavisnosti mnogobrojnih učesnika u privredi. Kako bi se stvorio povoljan poslovni ambijent, za rast privredne aktivnosti u sadašnjim uslovima neophodno je osigurati povjerenje investitora (sadašnjih i potencijalnih), kreditora, dobavljača, javnosti, državnih organa i slično. Povećanju nivoa poslovnog povjerenja značajno doprinosi objektivno finansijsko izvještavanje. Ovakvo izvještavanje pored poštovanja zakonske i profesionalne regulative podrazumijeva i etičke norme, odnosno etičko ponašanje kreatora finansijskih izvještaja. Primarni cilj rada jeste da istakne važnost objektivnog finansijskog izvještavanja u uslovima globalizacije.

Ključne riječi: finansijsko izvještavanje, globalizacija, preduzeće

ABSTRACT

The modern way of doing business by businesses requires great flexibility, speed of action, and continuous tracking of market demands. This is the result of globalization as a process that increases the level of competition, as well as the interdependence of many participants in the economy. In order to create a favorable business environment, it is necessary to ensure the confidence of investors (current and potential), lenders, suppliers, the public, state authorities and the like. Increase level of business confidence is significantly contributed by objective financial reporting. In addition to complying with legal and professional regulations, this reporting also implies ethical standards, that is, the ethical behavior of the creators of financial statements. The primary objective of the paper is to emphasize the importance of objective financial reporting in the conditions of globalization.

Keywords: financial reporting, globalization, enterprise

UVOD

Da bi poslovne odluke bile efikasne u uslovima globalizacije, neohodno je da su zasnovane na blagovremenim, korisnim i pouzdanim informacijama. Do takvih informacija se uglavnom dolazi detaljnom analizom finansijskih izvještaja, odnosno kvalitetnim finansijskim izvještavanjem. Finansijsko izvještavanje je proces periodičnog dostavljanja finansijskih informacija opšte namjene osobama izvan preduzeća koje ih koriste za efikasno

1 Doktorand Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu

donošenje ekonomskih odluka (investitori, kreditori, vladine agencije, sindikati, finansijski analitičari i dr.) i to u formi finansijskih (računovodstvenih) izvještaja (Grupa autora, 2006). Finansijski izvještaji uključuju:

- Bilans stanja,
- Bilans uspjeha,
- Izvještaj o promjenama na kapitalu,
- Izvještaj o tokovima gotovine i
- Napomene uz finansijske izvještaje.

Osnovne informacije koje pružaju finansijski izvještaji su podaci o (Rodić i drugi, 2011):

1. Imovini,
2. Obavezama,
3. Kapitalu,
4. Prihodima i rashodima, uključujući dobitke i gubitke,
5. Doprinosima od raspodjele vlasnicima koji djeluju u svojstvu vlasnika,
6. Tokovima gotovine entiteta.

Finansijski izvještaj predstavlja najpotpuniji sistem sveobuhvatnog saopštavanja i interpretacije poslovno-finansijskih aktivnosti i svih performansi od značaja za sistem finansijskog izvještavanja i analizu finansijskih izvještaja. Međutim, bitan preduslov kvaliteta finansijskih izvještaja jeste objektivnost prilikom njihovog sastavljanja. S tim u vezi, bazični cilj ovog rada jeste da apostrofira na značaju objektivnog finansijskog izvještavanja u savremenim uslovima poslovanja.

PRETPOSTAVKE I NAČELA OBJEKTIVNOG FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Od finansijskih izvještaja se očekuje da pošteno i istinito prikažu finansijsko poslovanje određenog privrednog subjekta. Da bi se to ostvarilo neophodno je ispuniti određene pretpostavke. Osnovne pretpostavke na kojima se danas zasniva finansijsko izvještavanje su (Mrvaljević i drugi, 2014):

- Nastanak poslovnog događanja (načelo fakturisane realizacije- učinci na osnovu nastalog poslovnog događanja se priznaju i računovodstveno obuhvataju u obračunskom periodu kada je poslovni događaj nastao);
- Trajnost (stalnost) poslovanja privrednog subjekta- u procesu finansijskog izvještavanja se pretpostavlja da će preduzeće nastaviti da radi, a ako nema dokaza za kontinuitet onda se takva činjenica obavezno ističe.

Objektivno finansijsko izvještavanje podrazumijeva i primjenu određenih načela. Načela finansijskog izvještavanja u suštini predstavljaju računovodstvene konvencije čija primjena obezbjeđuje sastavljanje pouzdanih, razumljivih i uporedivih finansijskih izvještaja koji pružaju korisnicima informacionu osnovu za donošenje poslovnih odluka. Možemo istaći nekoliko načela odnosno principa koji su naznačeni u računovodstvenim standardima:

- Načelo dosljednosti odnosno konzistentnosti, sastoji se u tome da se jednom odabrana pravila procjenjivanja dosljedno primjenjuju iz perioda u period i da se njihova promjena vrši samo u slučaju nastanka novih okolnosti koje opravdavaju svaku promjenu sa aspekta fer i korektnog izvještavanja;
- Načelo opreznosti koje ima za osnovu princip zaštite povjerenika i usmjereno je na sprječavanje procjenjivanja neto imovine preduzeća. U okviru ovog načela posebno se ističu: princip realizacije (u obzir se mogu uzeti samo realizovani dobiti) i princip impariteta (moraju se uzeti u obzir sve moguće obaveze i potencijalni gubici);
- Načelo razgraničenja po kome se transakcije obuhvataju u momentu nastanka, pri čemu se prioritet daje trenutku nastanka prihoda, a rashodi se povezuju sa prihodima koji su ih uzrokovali;
- Načelo pojedinačnog procjenjivanja podrazumijeva da se komponente imovine i obaveza trebaju procjenjivati odvojeno;
- Načelo identiteta koji podrazumijeva da se početni bilans odnosno bilans otvaranja svake poslovne godine mora podudarati sa zaključnim bilansom prethodne godine.

KVALITATIVNE ODLIKE OBJEKTIVNOG FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Objektivno finansijsko izvještavanje obezbjeđuje pouzdane informacije o finansijskoj poziciji, rezultatu poslovanja kao i promjenama finansijske pozicije u određenom vremenskom periodu. Kvalitativne odlike objektivnog finansijskog izvještavanja se dijele na (SRRS, 2010):

1. Fundamentalne (relevantnost i vjerodostojno predstavljanje);
2. Unapređujuće (uporedivost, provjerljivost, blagovremenost i razumljivost).

Relevantnost podrazumijeva da informacija treba da bude važna za korisnika prilikom donošenja poslovnih odluka. Određena informacija je relevantna samo u slučaju kada predstavlja dobru osnovu za ocjenu prošlih, sadašnjih i budućih poslovnih događaja ili potvrđuju odnosno ispravljaju prethodne procjene korisnika informacija. Finansijska informacija može napraviti razliku u odlukama ako ima vrijednost predviđanja, potvrđivanja ili oba. Vrijednost predviđanja postoji u slučaju kada finansijska informacija može biti korišćena kao input u postupcima koje korisnici primjenjuju za predviđanje budućih ishoda. Finansijska informacija ne mora biti predviđanje ili prognoza da bi imala vrijednost predviđanja. Korisnici koriste finansijske informacije, koje imaju vrijednost predviđanja u pravljenju sopstvenih prognoza. Vrijednost potvrđivanja postoji ukoliko finansijska informacija daje povratnu informaciju (potvrdu ili izmjenu) o prethodnim evaluacijama. Vrijednosti predviđanja i potvrđivanja finansijskih informacija međusobno su povezane. Tako informacije koje imaju vrijednost predviđanja često imaju i vrijednost potvrđivanja. Na primjer, informacije o prihodima za tekuću godinu, koja se može koristiti kao osnov za predviđanje prihoda u budućim godinama, takođe se može koristiti za poređenje sa predviđanjima prihoda za tekuću godinu koja su napravljena prethodnih godina. Rezultati takvih poređenja mogu da pomognu korisniku da ispravi i unaprijedi procese koji su korišćeni za pravljenje takvih prethodnih predviđanja.

Vjerodostojno prikazivanje se ogleda u činjenici da finansijski izvještaji predstavljaju ekonomske fenomene u formi riječi i brojeva i u skladu s tim finansijske informacije ne moraju samo da predstavljaju relevantne fenomene, već i da vjerodostojno predstavljaju fenomene koje imaju svrhu da predstavljaju. Za savršeno vjerodostojno predstavljanje opis treba da ima tri karakteristike. Da bude potpun, neutralan i bez grešaka. Potpun opis uključuje sve informacije koje su potrebne korisniku da razumije fenomen koji se opisuje, uključujući sve neophodne opise i objašnjenja. Neutralni opis je nepristrasan u odabiru ili prezentaciji finansijskih informacija. Nepristrasan opis je niti neobjektivan, niti stavlja težinu, naglasak, niti umanjuje važnost, niti je na bilo koji drugi način manipulisan sa ciljem da se poveća vjerovatnoća da će finansijske informacije korisnici prihvatiti na pozitivan ili negativan način. Neutralna informacija ne podrazumijeva informaciju koja je bez svrhe ili bez uticaja na ponašanje. Sasvim suprotno relevantne finansijske informacije imaju sposobnost da naprave razliku u odlukama korisnika. Vjerodostojno predstavljanje se ne odnosi na tačnost u svakom smislu. Oslobođenost od grešaka znači da u opisu fenomena ne postoje greške ili previdi, i da je proces korišćen za pripremu prezentovanih informacija odabran i primjenjen bez grešaka u samom procesu. U tom kontekstu oslobođenost od grešaka ne znači savršenu tačnost u svakom smislu. Vjerodostojno predstavljanje, samo po sebi ne rezultira obavezno u korisnim informacijama. Na primjer, izvještajni entitet može da dobije nekretnine, postrojenja i opremu u vidu državnog davanja. Jasno je da bi izvještavanje da je entitet stekao imovinu bez naknade bilo vjerodostojno predstavljanje njegove nabavne vrijednosti, ali takva informacija vjerovatno nije od velike koristi. Dakle, ukoliko u određenom momentu ne postoji drugačije predstavljanje koje je vjerodostojnije od postojećeg, takva procjena može da pruži najbolju raspoloživu informaciju. Unapređujuće kvalitativne odlike poboljšavaju korisnost informacija koje su relevantne i vjerodostojno predstavljene. One takođe mogu da pomognu u određivanju koji od dva načina treba upotrijebiti za opis određenog fenomena, ako se oba smatraju jednako relevantnim i vjerodostojno predstavljenim.

Uporedivost je kvalitativna karakteristika koja dozvoljava korisnicima da odrede i razumiju sličnosti i razlike između određenih stavki. Za razliku od drugih kvalitativnih karakteristika, uporedivost se ne odnosi samo na jednu stavku, nego najmanje dvije stavke. Uporedivost ne znači ujednačavanje i da bi informacije bile uporedive, slične stvari treba slično da izgledaju, a različite različito. Uporedivost finansijskih informacija se ne poboljšava tako što se različite stvari predstavljaju sličnim, isto kao što se ona ne poboljšava tako što se slične stvari predstavljaju različitim. Određeni nivo uporedivosti se dobija ukoliko su fundamentalne kvalitativne karakteristike zadovoljene. Iako je moguće vjerodostojno predstaviti isti ekonomski fenomen na više načina, dozvoljavanje alternativnih računovodstvenih metoda za iste ekonomske fenomene umanjuje uporedivost.

Provjerljivost korisnicima pruža uvjerenje da informacije vjerodostojno predstavljaju ekonomski fenomen koji imaju svrhu da predstavljaju. Provjerljivost znači da različito obavljeni i nezavisni posmatranja mogu da postignu konsenzus, mada ne i potpunu saglasnost, da određeni opis čini vjerodostojno predstavljanje. Potrebno je razlikovati direktnu ili indirektnu. Direktna provjera označava da se iznos ili drugo predstavljanje provjerava direktnim posmatranjem. Indirektna provjera znači provjeru inputa modela, formula ili drugih tehnika i ponovni obračun rezultata korišćenjem iste metodologije.

Blagovremenost označava da su informacije blagovremeno dostupne donosiocima odluka tako da mogu da utiču na njihove odluke. U principu što su informacije starije, time su one manje korisne. Međutim, neke informacije mogu biti blagovremene čak i nakon isteka izvještajnog perioda iz razloga što je nekim korisnicima informacija potrebno da utvrde i ocjene trendove.

Razumljivost se odnosi na klasifikovanje, opisivanje i prezentovanje informacija na jasan i sažet način. Određeni fenomeni su po svojoj prirodi vrlo složeni i ne mogu se učiniti lako razumljivim. Isključivanje informacija o takvim fenomenima iz finansijskih izvještaja može učiniti informacije u takvim finansijskim izvještajima lakše razumljivim. Međutim, takvi izvještaji bi bili nepotpuni i stoga potencijalno obmanjujući. Finansijski izvještaji se pripremaju za korisnike koji su u razumnoj mjeri upoznati sa poslovnim i ekonomskim aktivnostima i koji proučavaju i analiziraju informacije, sa dužnom pažnjom. Povremeno, čak i dobro informisanim i pažljivim korisnicima, može biti potrebna pomoć savjetnika da bi razumjeli informacije o složenim ekonomskim fenomenima.

HARMONIZACIJA KAO FAKTOR OBJEKTIVNOG FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Za harmonizaciju finansijskog izvještavanja može se reći da predstavlja najbitniji pravac u razvoju računovodstvene regulative i važan faktor objektivnog finansijskog izvještavanja u uslovima globalizacije. Harmonizacija je proces povećanja kompatibilnosti računovodstvenih praksi postavljanjem granica njihovog stepena varijacija (Nobes et al., 1998). Harmonizacija je proces donošenja međunarodnih računovodstvenih standarda kao svojevrstnih sporazuma između zemalja koje bi time prihvatile primjenu jedinstvenih propisa za odmjerenje i objelodanjivanje u finansijskim izvještajima entiteta koji posluju na njihovom području (Haskins et al., 1996). Harmonizacijom se postiže viši nivo usklađenosti između različitih nacionalnih setova računovodstvenih standarda, metoda i formata finansijskog izvještavanja. Pri tome fokus harmonizacije nije na ukidanju računovodstvenih praksi, već na povećanju njihove uporedivosti čime računovodstvo odmiče od potpunih razlika u računovodstvenim praksama (Roberts et al., 1998). Sa povećanjem stepena postignute harmonizacije smanjuje se razlika u načinu izrade finansijskih izvještaja, terminologiji i pojmovima koji se koriste prilikom finansijskog izvještavanja kao i računovodstvenim načelima. Proces harmonizacije mogu da uspore faktori na nivou zemlje kao što su nedovoljan nivo ekonomskog razvoja, nedovoljna razvijenost tržišta kapitala, procesi transformacije privrede i privatizacije poslovnih entiteta, neadekvatna zakonska i podzakonska regulativa, kao i specifičnosti vezane za propisane obrasce finansijskih izvještaja, objelodanjivanja i rokove čuvanja finansijskih izvještaja, terminologiju, valutu i jezik izvještavanja. Harmonizacija finansijskog izvještavanja je dugotrajan, očekivan i zahtjevan proces, koji podrazumijeva saradnju više strana: države i njenih organa, profesionalnih organizacija, pripadnika računovodstvene profesije, menadžmenta ali i šire javnosti, zbog karaktera javnog interesa koji se, kao takav podrazumijeva kada je u pitanju finansijsko izvještavanje. Harmonizacija nema alternativu kada je u pitanju prevazilaženje razlika u finansijskom izvještavanju na međunarodnom nivou (Milutinović, 2015). Kao najčešće koriste harmonizacije finansijskog izvještavanja navode se (Cvijić, 2018):

1. Povećana uporedivost finansijskih izvještaja na međunarodnom nivou i time povećana pouzdanost i upotrebljivost finansijskih izvještaja, što olakšava donošenje odluka u vezi internacionalnih poslovnih transakcija i olakšava računovodstveno komuniciranje.
2. Pospješuje se funkcionisanje međunarodnog tržišta kapitala putem smanjenja informacionog rizika i smanjenja troškova kapitala.
3. Zadovoljenje potrebe multinacionalnih kompanija koje se ogleda u olakšanom i jeftinijem pripremanju i konsolidovanju eksternih finansijskih izvještaja, premještanju računovodstvenih kadrova iz jedne u drugu zemlju, sastavljanje internih izvještaja za ocjenu uspjeha i ekonomsko- finansijskog položaja filijala i drugo.
4. Zemlje u razvoju, koje nemaju dovoljno razvijene profesionalne računovodstvene institucije, finansijske i kadrovske resurse za razvoj sopstvenih standarda, mogle bi neposredno da primjene visokokvalitetne Međunarodne računovodstvene standarde.
5. Međunarodni davaoci kredita mogu imati koristi pri procjenjivanju, upoređivanju i odobravanju kredita ukoliko su zahtjevi podnosioca standardizovani.
6. Pospješivanje investiranja van granica jedne zemlje, i uslijed toga poboljšano alociranje srednje koja je namjenjena investicijama.

Uprkos navedenim pozitivnim efektima, harmonizacija finansijskog izvještavanja je suočena sa sljedećim najizraženijim problemima (Martić, 1998):

1. Jedna od najočiglednijih smetnji za uspostavljanje međunarodno priznatog niza računovodstvenih standarda su sistemi oporezivanja i njihov uticaj na oblikovanje finansijskog izvještavanja i pojavu međunarodnih razlika.
2. Pitanje jezika i terminoloških problema predstavlja dodatnu barijeru izgradnji i primjeni međunarodnih standarda.
3. Veličina postojećih razlika između računovodstvenih praksi različitih zemalja, različitih ciljeva finansijskog izvještavanja sa svoje strane utiče na usporavanje procesa harmonizacije koji zahtjeva promjenu zakonskih propisa i ponašanja u tim zemljama.
4. Nacionalizam koji se ogleda u nespremnosti pojedinih zemalja da prihvate kompromise i promjene svoj sistem finansijskog izvještavanja u pravcu usaglašavanja sa drugim zemljama, u cilju očuvanja suvereniteta i održavanje autonomije.
5. Razlike u političkim i ekonomskim sistemima pojedinih zemalja i uslijed toga, različite računovodstvene politike koje primjenjuju u ostvarivanju različitih ciljeva.
6. Razlike u nivou ekonomske razvijenosti pojedinih zemalja i intenzitetu državne intervencije.
7. Korišćenje različitih nacionalnih valuta u kojima se iskazuju računovodstveni izvještaji i problemi sa oscilacijom vrijednosti novca u uslovima inflacije.
8. Različite tendencije regionalnog zatvaranja.

ZAKLJUČAK

U procesu donošenja efikasnih poslovnih odluka u uslovima globalizacije veoma važnu ulogu imaju kvalitetni finansijski izvještaji. Ovakvi izvještaji pružaju dragocjene informaci-

je za sve interesne grupe. Glavni faktori koji utiču na kvalitet finansijskih izvještaja i finansijskog izvještavanja su standardi (norme) ovog izvještavanja kao i etika lica koja sastavljaju finansijske izvještaje. Globalizacija i globalizacioni procesi pored toga što zahtijevaju slobodno kretanje kapitala, radne snage, proizvoda i usluga izvan granica određene zemlje, takođe nameću potrebu za harmonizovanim sistemom finansijskog izvještavanja. Ovakav sistem obezbjeđuje unificiranost, kompatibilnost i transparentnost prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja svih privrednih subjekata kako u nacionalnom tako i međunarodnom okruženju, što značajno doprinosi objektivnosti finansijskog izvještavanja.

LITERATURA

1. Cvijić J. (2018): Međunarodno poslovanje sa aspekta uporedivosti finansijskog izveštavanja (doktorska disertacija), Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Novi Sad.
2. Grupa autora (2006); Ekonomski rečnik, Ekonomski fakultet, Beograd.
3. Haskins E., Ferris, K., Selling, T., (1996), International Financial Reporting and Analysis: a contextual emphasis, Homewood, IL, Irwin:29
4. Martić S. (1998): Uporedni računovodstveni sistemi, Ekonomski fakultet, Beograd.
5. Milutinović S. (2015): Savremeni trendovi u harmonizaciji finansijskog izveštavanja (doktorska disertacija), Ekonomski fakultet, Subotica.
6. Mrvaljević M., Dobričanin S., Đuričanin J.(2014) : Finansijski izveštaji u funkciji menadžment odlučivanja, Ekonomski signali, Vol.9, br.2, Leposavić.
7. Nobes, C., (1998), Towards a General Model of the Reasons For International Differences in Financial Reporting, ABACUS, Vol.34 No.2:166.
8. Roberts, C. Weetman P, Gordon, P, (1998), International Financial Accounting – a comparative approach, London: Financial Times Pitman Publishing: 116.
9. Rodić J., Lakićević M., Vukelić G., Andrić M. (2011): Analiza finansijskih izveštaja, Proleter, Bečej.
10. SRRS (2010) :Okvir za pripremu i prezentaciju finansijskih izveštaja, Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, Beograd.